

Araştırma Makalesi / Research Article

Doğu Akdeniz’de Yaşanan Gelişmelerin *Kıbrıs* ve *Yenidüzen* Gazetelerine Yansımalarının Karşılaştırmalı İncelenmesi*

Selahaddin Bayırkan**

Öz

Eleştirel söylem analizi pek çok yaklaşımı içerisinde barındıran disiplinler arası bir kuramdır. Son otuz sene içerisinde pek çok çalışmanın içerisinde kendisine yer bulan eleştirel kuram analizi, çalışmamızın teorik temeli olması nedeniyle önemlidir. Nitekim bu araştırma, medya söylemi çalışmalarında iktidarın varlığını irdelerken eleştirel söylem analizinin gizli ideolojileri çözmede nasıl hayati bir rol oynadığını Doğu Akdeniz enerji krizi bağlamında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet’nde yayımlanan *Kıbrıs* ve *Yenidüzen* gazetelerinin 2011 yılı başlıkları çerçevesinde ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Çalışmada amaçlı örneklem yöntemi kullanılarak gazetelerinin manşet haberlerinde yer alan hükümet politikaları haberlerine yoğunlaşmıştır. Bahsi geçen haberlere ilişkin yapılan tespitler, makro düzeyde eleştirel söylem analizi ile çözümlenmiştir. *Kıbrıs* gazetesinin Doğu Akdeniz’de yaşanan enerji krizi ile ilgili gelişmeleri ele alan çalışmaları aktarırken kendi ideolojik çizgisine uygun olarak Türkiye’yi ön planda tuttuğu ve bu doğrultuda olumlu haberler yaptığı,

* Bu çalışma Yakın Doğu Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Çalışmaları Anabilim Dalında devam etmekte olan “Doğu Akdenizde Enerji Krizi Bağlamında KKTC Basınının Eleştirel Söylem Analizi: *Kıbrıs* ve *Yenidüzen* Gazeteleri” başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

Geliş Tarihi: 24 Haziran 2024 – Kabul Tarihi: 13 Şubat 2025

Atıf: Bayırkan, Selahaddin. “Doğu Akdeniz’de Yaşanan Gelişmelerin Kıbrıs ve Yenidüzen Gazetelerine Yansımalarının Karşılaştırmalı İncelenmesi.” *bilig*, no. 114, 2025, ss. 89-115, <https://doi.org/10.12995/bilig.8184>.

** Doktora Öğrencisi, Yakın Doğu Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Medya ve İletişim Çalışmaları Anabilim Dalı – Lefkoşa/KKTC ORCID: 0009-0008-5436-4754, bayirkan@hotmail.com

Yenidüzen gazetesinde ise meselenin sadece Türkiye – GKRY arasında yaşanan bir kriz olarak verildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Eleştirel Söylem Analizi, Söylem Analizi, Medya Söylemi, Doğu Akdeniz Enerji Krizi, KKTC, *Kıbrıs* Gazetesi, *Yenidüzen* Gazetesi.

A Comparative Analysis of the Reflections of the Developments in the Eastern Mediterranean on the *Cyprus* and *Yenidüzen* Newspapers*

Selahaddin Bayırkan**

Abstract

Critical discourse analysis is an interdisciplinary theory that encompasses many approaches. Critical discourse analysis, which has found its place in many studies in the last thirty years, is important because it is the theoretical basis of our study. In fact, this study aims to show how critical discourse analysis plays an important role in unravelling hidden ideologies while examining the existence of power in media discourse studies in the context of the Eastern Mediterranean energy crisis within the framework of the 2011 headlines of *Kıbrıs* and *Yenidüzen* newspapers published in the Turkish Republic of Northern Cyprus. The study used the purposive sampling method and focused on news about government policies in the headlines of the newspapers. The findings related to the aforementioned news items were analysed through critical discourse analysis at the macro level. It has been determined that *Kıbrıs* newspaper, while reporting the developments regarding natural gas exploration in the Eastern Mediterranean, kept it in its own ideological line and turned it into a news text that prioritizes and praises Turkey, and in *Yenidüzen* newspaper, the issue is presented only as a

* This study is derived from the ongoing doctoral dissertation titled “Doğu Akdenizde Enerji Krizi Bağlamında KKTC Basınının Eleştirel Söylem Analizi: ‘*Kıbrıs* ve *Yenidüzen* Gazeteleri’” at the Department of Media and Communication Studies, Faculty of Communication, Near East University. Date of Arrival: 24 June 2024 – Date of Acceptance: 13 February 2025
Citation: Bayırkan, Selahaddin. “Doğu Akdeniz’de Yaşanan Gelişmelerin Kıbrıs ve Yenidüzen Gazetelerine Yansımalarının Karşılaştırmalı İncelenmesi.” *bilig*, no. 114, 2025, pp. 89-115, <https://doi.org/10.12995/bilig.8184>.

** PhD. Student, Near East University, Faculty of Communication, Department of Media and Communication Studies – Nicosia/TRNC ORCID: 0009-0008-5436-4754, bayirkan@hotmail.com

crisis between Turkey and the Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus.

Keywords

Critical Discourse Analysis, Discourse Analysis, Media Discourse, Eastern Mediterranean Energy Crisis, TRNC, *Kıbrıs* Newspaper, *Yenidüzen* Newspaper.

Giriş

Son dönemde Doğu Akdeniz’de enerji çalışmalarıyla ilgili yaşanan gelişmelerin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde (KKTC) büyük yankı uyandırdığı görülmektedir. Özellikle siyasal iletişim bağlamında, vuku bulan olayların KKTC’de yayın hayatını sürdüren *Kıbrıs* ve *Yenidüzen* gazetelerinde kendisine yer bulması da göz önünde bulundurulduğunda yapılan haberlerin mukayeseli bir şekilde eleştirel söylem kapsamında analiz edilmesi bir zaruret hâlini almıştır. Nitekim bu noktadan hareketle KKTC’de Doğu Akdeniz enerji krizi sürecinde gazete manşet haberlerinde Türkiye, KKTC ve GKRY hükûmet politikaları ile ilgili haberlerin eleştirel söylem analizi kuramı çerçevesinde nasıl yer aldığı çalışmanın temelini teşkil etmektedir. Bu bağlamda Doğu Akdeniz enerji krizi sürecinde *Kıbrıs* ve *Yenidüzen* gazetelerinin manşet haberlerinde Türkiye, KKTC ve GKRY hükûmet politikaları eleştirel söylem analizi kapsamında incelenmiştir.

Şüphesiz Doğu Akdeniz’de müşahade edilen enerji krizi bölgede bulunan devletlerin ve bazı uluslararası aktörlerin yer aldığı oldukça karmaşık bir sorundur. Enerji cephesinde hem Yunanistan hem de GKRY, Türkiye’nin tek tarafı olarak ilan etmiş olduğu Münhasır Ekonomik Bölgelerde (MEB) yasa dışı arama ve sondaj faaliyetleri yürüttüğünü iddia etmekte ve gerilimin tırmanmasından Türkiye’yi sorumlu tutmaktadır. Ayrıca GKRY, tüm adayı meşru bir şekilde temsil ettiğini ve doğal kaynakları keşfetme ve geliştirme konusunda egemenlik hakkının sadece kendilerinde olduğu iddiasıyla Kıbrıslı Türklerin ruhsat verme yetkisi olmadığını savunmaktadır. Buna ek olarak Türkiye’nin adada bulunan enerji kaynakları üzerindeki egemenlik hakkının sadece GKRY’ne ait olduğunu kabul etmesi hâlinde Kıbrıslıların enerji gelirlerinden yararlanacağını öne sürmektedir. Bu kapsamda GKRY, Türkiye’nin Kıbrıs sularındaki faaliyetleri konusunda BM ve AB’ye itiraz etmiştir. Yunanistan ise aynı şekilde Yunan adalarının bir MEB talep etme hakkına sahip olduğunu iddia etmiştir.

Özetle, bu araştırma Doğu Akdeniz enerji krizi sürecinde *Kıbrıs* ve *Yenidüzen* gazetelerinin manşet haberlerinde Türkiye, KKTC ve GKRY’de var olan hükûmetlerin izlemiş oldukları politikalar ile ilgili yapılan haberlerin incelenmesini içermektedir. Ünüvar (98-99), ilgili haberler eleştirel söylem analizi kapsamında makro düzeyde çözümlenmiştir. Nitekim Doğu Akdeniz’de yaşanan enerji krizinde geleneksel medyanın haber

paylaşımlarının mukayeseli bir şekilde eleştirel söylem üzerinden analize tabi tutulmasıyla amaçlanan, medya kuruluşlarının bilgiyi aktarırken ve kamuoyuyla paylaşırken bilgi kirliliğine sebep olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Bununla birlikte söylem ve egemen güçlerin ideolojisi arasındaki ilişki eleştirel söylem analizi kuramı kapsamında irdelenerek medyada yer bulan haber metinlerindeki ideolojik yaklaşımlar tespit ve analiz edilmiştir.

Çalışmada KKTC’de ideolojik olarak farklılık arz eden, günlük yayın yapan ve en çok satış tirajına sahip ulusal gazetelerden *Kıbrıs* ve *Yenidüzen* gazetelerinin manşet haberlerine yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda ilgili gazetelerin manşet haberlerinde 2011 yılında Doğu Akdeniz enerji krizi sürecinde Türkiye, GKRY ve KKTC’deki hükûmet politikalarının *Kıbrıs* ve *Yenidüzen* gazetelerine nasıl yansıdığıyla ilgili haberlere yer verilmiştir. Türkiye’nin ilk adımı atarak KKTC ile “Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması” imzalama tarihi 10 Eylül 2011 olduğu için çalışma 10 Eylül – 28 Eylül 2011 tarihinde bir aylık süre ile sınırlandırılmıştır. Zira bahsi geçen dönem, Doğu Akdeniz krizinde var olan (2007 yılından başlayıp 2011 yılına kadar olan kriz öncesi dönem, 2011 yılını kapsayan kriz dönemi ve 2011 ile 2020 yılları arasını kapsayan kriz sonrası dönem) üç önemli dönemden biridir. Nitekim 2011 yılının Eylül ayında Türkiye’nin KKTC ile anlaşma imzalaması ve GKRY’nin arama çalışmaları için resmi ihale başlatması Akdeniz’in ilk defa bu kadar ısınmasına neden olmuştur.

Eleştirel Söylem Analizi

Söylemin eleştirel olarak analizini yapan çeşitli yaklaşımlar mevcuttur ve bu yaklaşımlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde eleştirel söylem analizinin multidisipliner bir alana sahip olduğu görülmektedir. Şah (210), tarihsel açıdan 1970’lerin sonuna doğru şekillenen ve 1990’lı yıllarla birlikte dile ilişkin bir kuram olarak olgunlaşan eleştirel söylem analizi (critical discourse analysis); özellikle iktidar ile dil arasındaki ilişkilere yoğunlaşırken ayrımcılık, sosyal eşitsizlik ve hegemonya kavramlarının kullanılan dil içerisinde nasıl konumlandığını incelemektedir. Bu alanda çalışan ve önde gelen üç araştırmacı Teun van Dijk, Ruth Wodak ve Norman Fairclough’un söylem analizi alanına ufuk açıcı çalışmalarla katkıda bulunması nedeniyle eleştirel söylem analizi 1990’lardan itibaren önemli bir hâl almıştır. Bu etkili araştırmacıların her biri söylem analizi teori ve yöntemleri ile ilgili farklı yaklaşımlarını ve eleştirel söylem analizinin teorik çerçevelerini de ortaya

koymuşlardır. Eleştirel söylem analizi, söylemin makro yapıların yeniden üretimine kümülatif olarak nasıl ve neden katkıda bulunduğunun ötesine geçen ve kültürel ve ideolojik anlamın izlerini vurgulayan bir söylem analizi dalıdır. Söylemde ‘eleştirel’ terimi, dilin kullanımı ve toplumdaki gücün yeniden üretimi ile ilgili olarak birçok şekilde ele alınmaktadır. Kritiklik, özellikle dilin çeşitli alanlarında kullanılan güç, hegemonya ve direniş mefhumlarına yüklenmektedir. Mahboob ve Paltridge (13), eleştirel söylem analizi ile ilgili olarak gücün sahneye konmasını incelemenin ve tahakküm grubu tarafından ezilenler üzerinde gücün uygulandığı araçları kavramanın çok önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Eleştirel söylem analizinin multidisipliner alanda uygulanması, metin ve konuşma analizine göre rafine edilmemiş (Van Dijk, “Critical discourse studies” 62), ancak çeşitli analiz ve yöntemleri içermektedir. Eleştirel söylem analizi ayrıca ‘zorunlu olarak karmaşık olan ve bu nedenle çok yöntemli bir yaklaşım gerektiren sosyal fenomenleri’ analiz etmekle ilgilenen bir yaklaşımdır. Eleştirel söylem analizinin sosyal ve politik bağlamın söylemselliği içinde gücün kötüye kullanılması, tahakküm ve eşitsizliğin nasıl uygulandığına odaklanan bir önerme olduğunu iddia etmiştir (Van Dijk, “18 Critical” 352). Bununla birlikte Jorgensen ve Phillips (22), eleştirel söylem analizini kültürler arası alanlarda «söylem ile sosyal ve kültürel gelişmeler» arasındaki ilişkiyi analiz etmek için multidisipliner bir yaklaşım olarak algılamışlardır. Fairclough (132) bu yaklaşımla ilgili olarak, eleştirel söylem analizinin daha geniş sosyal ve kültürel yapılar ile birlikte kapsamlı ilişkiler ve süreçler olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Bu arada, eleştirel söylem analizinin bir sosyal grubun zihinsel temsilinin sosyal yapılardan nasıl etkilendiğine odaklandığını belirtmiştir. Bu durumda, bir konuşmanın teması, insanların bir metindeki veya konuşmadaki önemli bilgileri nasıl vurguladıklarını etkileyebilmektedir (Van Dijk, “18 Critical” 352).

Sonuç olarak eleştirel söylem analizi, öncelikli olarak toplumsal güç suistimalinin, egemenliğin ve eşitsizliğin toplumsal ve politik bağlamda metin ve konuşma yoluyla nasıl gerçekleştirildiğini, yeniden üretildiğini ve direnildiğini inceleyen bir söylem analitik araştırması türüdür. Bu tür muhalif araştırmalarla, eleştirel söylem analistleri açık bir pozisyon alırlar ve

böylece toplumsal eşitsizliği anlamak, ifşa etmek ve nihayetinde direnmek istemektedirler (Van Dijk, *Ideology and Discourse* 2000).

Bu incelemenin amacı, yukarıda verilen veriler ışığında eleştirel medya söyleminin gerisindeki toplumsal yapının nasıl kurgulara dönüştüğü, *Kıbrıs* ve *Yenidüzen* gazetelerine Doğu Akdeniz Enerji Krizinin yansımaları şeklinde incelenecektir. Bu bağlamda çalışmada *Kıbrıs* ve *Yenidüzen* gazetelerinden beş başlık incelenmiştir. Çalışmada spesifik amaç, ilgili başlıkların eleştirel söylem analizine tabi tutularak *Kıbrıs* ve *Yenidüzen* gazetelerinin ideolojik yaklaşımlarındaki farklılıkları ortaya çıkarmaktır. Son olarak çalışmada eleştirel söylem analizi Van Dijk’in yaklaşımıyla irdelenecektir.

Van Dijk’in Eleştirel Söylem Modeli

Van Dijk (*Ideology and Discourse*), eleştirel söylem analizi ile ilgili olarak çeşitli ideolojik duruşları ifade etmek için ideolojik analize olanak sağlayan dört ilkeyi şu şekilde formüle etmiştir:

- Bizimle ilgili olumlu şeyleri vurgulayın
- Onlarla ilgili olumsuz şeyleri vurgulayın
- Bizimle ilgili olumsuz şeyleri vurgulamayın
- Onlarla ilgili olumlu şeyleri vurgulamayın

Bu dört hareket, olumlu kendilik sunumu ve olumsuz öteki sunumunun daha geniş bir bağlamsal stratejisinde hayati bir rol oynamaktadır. İlk iki ilke öz sunum olarak adlandırılmakta ve çeşitli ideolojik kavramları kesin bir şekilde ifade ederken, bireyin bir grubun üyesi olarak eylemlerini tartışmaktadır. Olumlu benlik temsili, bireylerin bizim hakkımızda olumlu şeyler söyleme ve onlar hakkında olumsuz şeyler söyleme gibi olumlu davranışlarını vurgulamaktadır. Bu olumlu duruş, grup çatışmalarının soyut bir özelliğidir ve etkileşim örüntüsü diğer gruplara zıt olduğunu göstermektedir. Olumsuz öteki-sunum, hiçbir olumsuz sözün bize yöneltilmemesi gerektiğini ve hiçbir olumlu sözün de onlara yöneltilmemesi gerektiğini tasvir etmektedir.

Eleştirel söylem analizi, daha güçlü olanın daha az güçlü olan hakkında yaptığı varsayımları vurgulamak için sosyal ve söylemsel bir süreç üretirken çeşitli dilsel teorileri ve yaklaşımları bütünleştirmektedir. Bununla birlikte, Van Dijk’in sosyo-bilişsel yaklaşımı, bilişsel teorileri ve yaklaşımları dilbilimle ilişkilendirmeye çalışmaktadır. Ayrıca Van Dijk’in eleştirel

söylem çalışmaları toplumsal pratikteki örtük ideolojilere ışık tutmayı amaçladığından bu ideolojilerin multidisipliner yaklaşım içinde eleştirel bir bakış açısı sunduğu ifade edilebilir. Bu nedenle söylem, bilişsel olgu ve toplum arasındaki karşılıklı ilişkinin üçlü bir sacayağı olması Van Dijk’a göre zorunluluktur (Van Dijk, “Critical discourse studies” 09). Bu durum söylem yapısıyla bağlantılı olan bilişsel olguların, toplumsal eşitsizliğin, tahakkümün ve ideolojilerin ortaya çıkma biçimlerini vurgulamaktadır. Sosyal aktörlerin sosyal temsillerini, tutumlarını ve ideolojilerini keşfetmek için söylemin yapısı ile toplumun yapısı arasındaki bağlantıya bakılmalıdır. Van Dijk (“Critical discourse studies” 86), beyaz grup egemenliğinin bazı ülkelerde toplumsal eşitsizliğe, ırkçılığa ve egemenliğe yol açtığına dikkat çekmekte ve eleştirel söylem analizinde yukarıdan aşağıya model, söylemin toplumdaki tipik adaletsizlik biçimini ortaya koymasına odaklanmaktadır.

Sonuç olarak Eleştirel söylem analizi, kendi başına izole bir disiplinden ziyade disiplinler arası çok yöntemli bir yaklaşım olarak karakterize edilmektedir. Van Dijk (“Critical discourse studies” 62) eleştirel söylem analizinin, eleştirel bir analizden ziyade eleştirel teori ve uygulamanın bir kombinasyonu olduğunu ve bu nedenle terime (eleştirel söylem çalışmaları) yol açtığını iddia etmektedir. Günay (51) Van Dijk’a göre söylem analizinde şu ilkelerin takip edilmesi gerektiğini ifade etmektedir:

- Söylem analizinde metin ve konuşmalar incelenir. Bilgiler değiştirilmeden doğal ve gerçeğe yakın bir şekilde incelenir.
- Söylem bağlamdan ayrı düşünülemez. Yer, zaman, sosyal rol, bilgi ve norm gibi bağlamlar incelenmelidir.
- Söylemi meydana getiren kişilerin sosyal yapı içerisindeki konumu incelenmelidir.
- Söylem analizi söylemin düzeyini, katmanlarını ve aralarındaki karşılıklı ilişkileri inceler. Ayrıca söylemi oluşturan öğeler (sesler, kelimeler, sözdizimsel biçimler vb.) ve söylemin değişik boyutlarını da (etkileşim çeşitleri, dil eylemleri) dikkate alınır.
- Söylem analistleri iki soruyu cevaplamaya çalışırlar: “Bunun anlamı ne?” ve “Neden bunu söyledi?”.

Van Dijk’in Yaklaşımının Medya Çalışmalarındaki Uygulaması

Van Dijk çalışmalarında genel olarak basındaki haberleri ve söylem ile medya arasındaki ilişkiyi incelemeye odaklanmıştır. Ona göre dil, zihinsel temsilin bir parçasıdır. Van Dijk (“Discourse analysis”), “*basının ırkçılığı yeniden üretmesinin söylemsel doğasına*” odaklanan bir sosyo-bilişsel açıklama geliştirmiştir. Bu temelde, Van Dijk haber söylemini, özellikle gazete makalelerini incelemek için sistematik bir çerçeve de incelemiştir.

Eleştirel söylem analizi ile ilgili ilk çalışma Pasha’nın (11), Van Dijk’in ideolojik karesinden yararlanarak Mısır gazetesindeki İslami ideolojileri incelemesi olmuştur. Pasha’nın çalışmasında ideolojilerin olumlu bir inancı tasvir etmek için iyi ve kötüyü nasıl vurguladığı ve olumsuzluğu tasvir etmek için iyi ve kötünün vurgusunu azalttığı belirtilmektedir. Çalışmada olumsuz olarak gösterilebilecek bir örnek, resmi olmayan “Kardeşlik” ilişkisinin sunumu olmuştur. Çalışma, Müslüman kardeşliğin bir grup olarak tanınmadığı anlayışına yol açtığı için, sadece gayri resmi olarak belirterek onların iyiliğini vurgulamıştır. Dolayısıyla, Müslüman kardeşlere yönelik olumsuz bir inanç, onların iyi amellerini vurgulamamak için yönlendirilmiştir.

Poorebrahim ve Zarei (13) ise, İslam imajını irdelemek için Amerika ve İngiltere’deki dört ana gazetenin manşetlerindeki dil ve ideoloji ilişkisini araştırmışlardır. Gazete manşetlerinin analizi, bir konunun sosyal dünya tarafından nasıl algılandığına dair yanlış yorumlamaları açığa çıkarmak olmuştur. Bu olgu üzerinden verilebilecek bir örnek de “İslam nasıl bozuldu” başlığı olmuştur. Bu manşet, İslam’ın bozulduğunu ve İslam’daki bozulmanın algılanabilmesi için İslam’da bozulmanın var olduğu inancının kabul edilmesi gerektiğini varsaymaktadır. Dolayısıyla, olumsuz ideolojik temsil, Müslüman topluluğa olumsuz bir ışık tutan klişeler oluşturmaktadır.

Ahmadian ve Farahani’nin (2114) haber raporları üzerine yaptığı başka bir çalışma da *The Los Angeles Times* ve *Tehran Times* arasındaki söylemdeki ideolojik farklılıkları araştırmak için Van Dijk’in olumlu öz-sunum ve olumsuz makro stratejiler ideolojik çerçevesinden yararlanmışlardır. Bulgular, her iki gazetede de birbiriyle çelişen çeşitli ideolojiler ortaya koymuştur. Çalışmada aşağılayıcı terimler, sayısız olumsuz ideolojinin birbirine karşı enjekte edilmesinde kullanılmıştır. İran’a karşı atılan bu örneklerden biri

de “nükleer silah geliştirmeye çalışan bir ülke” ifadesidir. Bu ifade, tehdit olarak görüldüğü için topluma dehşet verici bir ideoloji kazandırmaktadır. Böylece, Amerika-İran ilişkilerinde en güçlü olanın olumlu bir ideolojiye sahip olması, daha az güçlü olanın ise olumsuz bir ideolojiye sahip olması nedeniyle önyargının ana ideolojilerden biri olduğu ortaya çıkmıştır.

Van Dijk’in Sosyokognitif Yaklaşımının Uygulanması

Bilal vd. (203), politik TV talk şovunda söylem ve ideoloji arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Eleştirel söylem analizi uygulamasının toplum nazarında sosyal aktörlerin gizli amaçlarını keşfetmeye yardımcı olduğu algılanmaktadır. Bu bağlamda, birçok gizli ideolojik duruş çıkarılabilmekte ve örneğin, soru-cevap oturumunda, spikerin sorduğu bazı sorulara katılmak istemeyen politikacının cümleleri atlaması ve kesmesi görülebilmektedir. Bu geçiş şekli, ifşa etmek istemediği bir sır olarak kendini tehlikeye atabileceği veya izleyicinin dikkatini başka yöne çekmek için kasıtlı olarak başka bir konuya atlayabileceği için çok önemlidir. Bu nedenle, ortaya çıkan ideolojilerin dışında, konuşmanın hâkim kişi (politikacı) tarafından manipüle edildiği ve izleyicinin daha fazla sorgulamasını engellediği görülebilir. Aynı şekilde Azad (78), George Bush’un açıklamalarının tartışıldığı haber programındaki ideolojik hususları irdelemiştir. Bu noktada dikkati çeken ABD’nin eski başkanı George Bush’un “sekiz yıllık başkanlık” döneminin “sekiz yıllık suç dönemi” olarak nitelendirilmesi olmuştur.

Benzer şekilde, Alo ve Orimogunje (111), güç kullanılırken örtük ideolojik ifadeleri ve önyargıları ortaya çıkaran seçilmiş radyo haberlerinde ideolojinin varlığını araştırmıştır. Örneğin Nijerya ile ilgili bir haberde, “Başkan Obasanjo, iyi yönetimi ülkenin ekonomik hastalıkları için her derde deva olarak tanımladı” şeklindeki açıklama seçilmiş haberlerde yer almıştır. Açıklama, Nijerya’nın ülke ekonomisinde komplikasyonlara neden olan iyi yönetim eksikliğine dair bir inancı çağrıştırmaktadır. Bu nedenle, Başkan Obasanjo’nun mevcut Başkan olarak varlığı, istikrarsız ekonomik olarak ülkeyi iyileştirecek, ülkeye her derde deva bir ilaç olarak görülmüştür. Bu nedenle, Cumhurbaşkanı mevcut ekonomik ilişkilere değişiklikler getiren bir kişi olarak görüldüğü için olumlu bir öz sunum anlamına gelmektedir.

Doğu Akdeniz Enerji Krizine İlişkin Kıbrıs ile Yenidüzen Gazetelerinin Eleştirel Söylemsel Analizi Açısından Karşılaştırması

Doğu Akdeniz enerji krizi konusunda Türkiye ise Yunanistan’ın Türkiye kıyılarının birkaç kilometre güneyinde yer alan adalar üzerindeki egemenliğini Doğu Akdeniz’de kendi MEB’i içinde geniş alanlar üzerinde hak iddia etmek ve Türkiye’yi İskenderun Körfezi’ne hapsedmek için kullandığını savunuyor. Buna karşılık hem Yunanistan hem de GKRY’nin MEB iddialarına, bunların Türkiye’yi ve Kıbrıslı Türkleri petrol ve gaz kaynaklarının faydalarından yararlanmalarını engellemeye çalıştıklarını ileri sürerek itiraz etmektedir. Kıbrıslı Türkler, adanın kaynaklarının yönetiminde söz sahibi olmaları gerektiğini savunuyorlar. Sonuç olarak bölgede enerji krizi ile ilgili olarak farklı taraflarca alınan maksimalist konumları yansıtan politikalar bulunmaktadır.

Kıbrıs ve *Yenidüzen* gazeteleri Doğu Akdeniz enerji krizi konusundaki olayı farklı bakış açılarından sunmaktadır. 2011 yılında yayınlanan haber başlıkları ve girişlerinde Türkiye ve GKRY’nin tutumu ve söylemleri ön planda gösterilirken, KKTC ve Adada diğer garantör ülkeler olan Yunanistan ve Birleşik Krallık ile ilgili tutum ve söylemler daha az bir şekilde ele alınmıştır.

Makro düzeyde analiz kullanan sosyologlar, kurumlar ve toplumlar arasındaki eğilimlere bakar ve yapıların, kurumların ve sistemlerin etkisini vurgularlar. Toplumun daha büyük ölçekli ve uzun süreler boyunca var olan yönleri makro düzeyde önem teşkil etmektedir. Buna karşılık, makro düzeyde bir analiz ile, bir kurumun diğerini nasıl etkilediğini, örneğin dinin siyaseti nasıl etkilediği araştırılır. Bu noktada Van Dijk’in yaklaşımı ön plana çıkmaktadır. Karaduman (40), “Haberin söylemi el altında bulunan söylemlerin bir bütünüdür” yaklaşımını ortaya koyan Dijk, haberin söylemini irdelerken mikro ve makro ölçekte var olan yapıların arasındaki analitik ayrımın önemine vurgu yapmaktadır. Nitekim birazdan *Kıbrıs* ve *Yenidüzen* gazetelerindeki haberler irdelenirken; gazete haberlerindeki haberin makro yapısı, haberin başlığı, haber fotoğrafı, haber metninin girişi ve haber kaynakları şematik bir şekilde incelenir.

Bu makalede, makro analiz ile eleştirel analiz seviyelerindeki süreçler arasındaki bağlantılar ele alınmıştır. Tartışma, süreç analizini etkileşimlerin gerçekleştiği daha geniş ortamlarda konumlandırmaktadır. Bu bölüm çeşitli

bağlamsal faktörlerin mikro düzeydeki süreçleri nasıl etkileyebileceğini göstermektedir. Bu faktörler *Kıbrıs* ve *Yenidüzen* gazetelerinin başlıklarını içermektedir. Bu bölümde ikinci olarak, yine ilgili gazetelerin başlıklarının Doğu Akdeniz enerji krizi ile ilgili süreçlerinin makro düzeydeki bağlamı nasıl etkileyebileceğini ele alınmıştır. Bu başlık, farklı düzeylerdeki süreçler ve yapılar arasındaki bağlantıları kavramsallaştırmanın bir yolu ile sonuçlanmaktadır.

İlgili gazetelerde yer alan haber analizleri şu şekildedir;

Tablo 1

Kıbrıs Gazetesi Haberleri

No	Başlık	Haber Girişi	Fotoğraf	Tarih
1	İkinci adım donanma	Türkiye ilk adımı atarak KKTC ile “Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması” konusunda karar alırken, Noble platformu Afrodit’e ulaştı.	TCG F245 Oruç Reis firkateyn gemisi, Noble platformu ve Afrodit olarak adlandırılan 12. Parselin fotoğrafı paylaşıldı	10 Eylül 2011
2	Gergin bekleyiş	Rum Savunma Bakanı Atina’da temaslarda bulunurken Türk gemilerinin Baf açıklarında dolaştığı bildirildi	Yunan Savunma Bakanı Panayotis Beglidis ve Rum Savunma Bakanı Dimitris İliadis’in Atina’da gerçekleştirdiği basın toplantısı fotoğrafı paylaşıldı	12 Eylül 2011
3	Kriz dönemi	Rum Yönetimi, Türkiye’nin uyarılarına rağmen doğal gaz sondaj çalışmalarını dün resmen başlattı	Noble platformunda görev alan personeli taşıyacak özel helikoptere, Noble platformuna ve T.C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a ait fotoğraflar paylaşıldı	20 Eylül 2011

4	Geri adım yok	Tek yanlı doğal gaz sondaj çalışmalarını başlatan Hristofyas BM Genel Sekreteri ile görüşerek Türkiye’yi şikâyet etti.	Güney Rum Yönetimi Başkanı Hristofyas ile BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon’un el sıkışma fotoğrafı paylaşıldı	21 Eylül 2011
5	ABD ‘dengeledi’	Erdoğan, Obama ile görüştüktan bir gün sonra Eroğlu ile ‘Kıta Sahanlığı Anlaşması’ imzaladı ve Rumlara yönelik askeri müdahale olmayacağını açıkladı	KKTC Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu ile T.C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın anlaşmayı imzalarken çekildiği fotoğraf paylaşıldı	22 Eylül 2011

Makro Açıdan Başlıklar, Haber Girişleri ve Haber Fotoğraflarına İlişkin Analizler

Başlıklar

Makro yapı bağlamında incelenen *Kıbrıs* gazetesi başlıklarının çerçevesi ve anlatısı incelendiğinde başlıkların sıklıkla metinde bulunan gerçek yapıların tanımları olarak ele alındığı anlaşılmaktadır. Bu durum esasen araştırmacının metnin çeşitli yönlerini ‘keşfetmesine’ olanak tanıyan ve farklı (sosyal) nesnelerin sosyal yapısını anlamalarına yardımcı olan kavramsal araçlar olarak düşünmeyi tercih ettiği şeklinde yorumlanabilir. Ancak *Kıbrıs* gazetesi başlıkları bunlara odaklanmamızı ve haber ile ilgili güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirmemize imkân tanımamaktadır. Başka bir ifadeyle *Kıbrıs* gazetesinin oldukça kısa başlıklar attığı, haber başlıklarından tam olarak bilgiye sahip olunamayacağı ve haber metinleri ile ilgili ayrıntılı okuma yapılması gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Başlık 1: “İkinci Adım Donanma” haber başlığında Türkiye’nin Doğu Akdeniz enerji krizi konusunda gerekirse ikincil çözüm olarak kuvvet kullanma yoluna başvurabileceği vurgulanmıştır. Haber başlığı daha önceki başlıklarda olduğu gibi Türkiye perspektifinden ele alınması bakımından ideolojik bir söylem yapıldığı söylenebilir.

Başlık 2: “Gergin Bekleyiş” haber başlığında “gergin” ibaresi ile Türkiye’nin sert bir tavır alabileceği ve girişimde bulunabileceğine vurgu yapılmıştır.

Başlık 3: “Kriz Dönemi” haber başlığında eksiltme yapıldığı görülmektedir. Haber içeriği okunmadan konu anlaşılmamaktadır. Ayrıca ‘kriz’ ibaresi ile karşılıklı problemlerin olduğuna vurgu yapmaktadır.

Başlık 4: “Geri Adım Yok” haber başlığında noksanlık olduğu görülmektedir. Kimin hangi konuda geri adım atmayacağı belirtilmemiştir. Haber içeriği okunmadan konu anlaşılmamaktadır.

Başlık 5: “ABD ‘dengeledi” haber başlığında yine noksanlık olduğu görülmektedir. ‘Dengeledi’ ibaresi kullanılarak ABD’nin arabuluculuk yapmasına dikkat çekildiği söylenebilse de haber metni ayrıntılı olarak okunmadan haber başlığının vermek istediği mesaj tam olarak anlaşılmamaktadır.

Haber Girişleri

Başlığa uygun olarak yapılan haber girişleri var olan olayı özetlemektedir. *Kıbrıs* gazetesinde Doğu Akdeniz sondaj çalışmaları ile ilgili yapılan haberlerin dikkat çekici noktası Türkiye’nin stratejisini destekleyen nitelik taşımasıdır.

Haber 1: “Türkiye ilk adımı atarak KKTC ile “Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması” konusunda karar alırken, Noble platformu Afrodit’e ulaştı.” Haber giriş metninde Türkiye ile KKTC’nin ilk resmi adımına dikkat çekerken GKRY adına araştırma sürdüren platformun parsele ulaştığı bilgisine sunarak anlaşmanın gerekliliğine referans gösterilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda okuyucuya anlaşma içeriğinden ziyade gerekliliği konusunda bakış açısı sunarak ideolojik bir söylem yapıldığı söylenebilir.

Haber 2: “Rum Savunma Bakanı Atina’da temaslarda bulunurken Türk gemilerinin Baf açıklarında dolaştığı bildirildi.” Haber metninde başlığında da olduğu gibi Türkiye’nin sert bir tavır içerisinde olduğu ve olası müdahaleye hazır olduğu vurgulanmıştır. Akdeniz yerine direk bölge göstererek Baf denmesi ise GKRY yönetiminin hedef alındığı mesajının doğrudan iletilmesine hizmet etmektedir.

Haber 3: “Rum Yönetimi, Türkiye’nin uyarılarına rağmen doğal gaz sondaj çalışmalarını dün resmen başlattı.” Haber giriş metninde GKRY’nin arama çalışmaları için başlattığı ihale toplantısını gündeme getirirken ‘Türkiye’nin

uyarılmasına rağmen’ ifadesi ile Türkiye’nin tavrının altının çizildiği ve ideolojik bir söylem yapıldığı söyleyebilir.

Haber 4: “Tek yanlı doğal gaz sondaj çalışmalarını başlatan Hristofyas BM Genel Sekreteri ile görüşerek Türkiye’yi şikâyet etti.” Haber girişinde kullanılan bu cümlede ‘şikâyet etti’ ifadesi GKRY tarafından Türkiye’yi birebir uyarmada gücü olmadığı, bu nedenle uluslararası büyük kuruluş olan BM’den destek istediği vurgulanmıştır. Bu metin ile Türkiye’nin GKRY karşısında gücüne dikkat çekerek ideolojik bir söylem yapıldığını söylemek mümkündür.

Haber 5: “Erdoğan, Obama ile görüştüktan bir gün sonra Eroğlu ile ‘Kıta Sahanelığı Anlaşması’ imzaladı ve Rumlara yönelik askeri müdahale olmayacağını açıkladı.” Haber metninde Rumlara yönelik düşünülen askeri müdahalenin ABD’nin arabuluculuk yapması üzerine iptal edildiğine dikkat çekildiği söylenebilir.

Haber Fotoğrafları

Genellikle haber manşetlerinin akabinde verilen haber fotoğrafları haberin etkinliğini artırmak açısından önemlidir. Görsel açıdan okuyucuda dikkat uyandıran fotoğraflar verilen haberin ya da haberlerin insan zihninde şekillenmesine yardımcı olmaktadır. *Kıbrıs* gazetesindeki haberlerin görsel açıdan desteklenmesi ve okuyucular tarafından tam olarak anlaşılabilmesi noktasında gazetenin haber metniyle uyumlu fotoğraflara yer verdiği görülmektedir. Çalışma kapsamındaki *Kıbrıs* gazetesi haberlerinin beşinde de de fotoğraf kullanıldığı tespit edilmiştir.

Makro Açıdan Ana Olaylar, Olayların Sunuluş Biçimleri, Bağlamları ve Haber Kaynakları

Ana Olaylar ve Olayların Sunuluş Biçimleri

Yapılan haberlerin ana eksenine bakıldığında Doğu Akdeniz’de doğal gaz arama çalışmaları kapsamında Türkiye ve hükümet tarafından gerçekleştirilen faaliyetler, anlaşmalar, GKRY’nin girişimleri ve uluslararası görüşmelerin ön plana çıktığı görülmektedir. *Kıbrıs* gazetesinin haber girişleri haklı, güçlü, başarılı, hızlı tepki verebilen vurgusu üzerinden ele alınmış ve doğal gaz arama alanında Türkiye’nin KKTC’ye her türlü desteği sunduğu, GKRY’nin ise bu destek karşısında varlık gösteremediği vurgusu dikkat çekmektedir. *Kıbrıs*

gazetesinde haberler güçlü Türkiye vurgusunu; askeri donanım, diplomatik dil, hukuksal anlayış ve çeşitli ülkelerin (Mısır, ABD vb.) doğal gaz arama çalışmalarında Türkiye ile iletişimde olması üzerinden yapmıştır. Ana olayın verilme şekli ve haber metni bir bütün olarak değerlendirildiğinde kendi içerisinde tutarlı bir görünüme sahiptir.

Haber 1’de Türkiye ile KKTC’nin ilk resmi adımının yanında GKRY adına araştırma sürdüren platformun parselde ulaştığı bilgisine sunarak anlaşmanın gerekliliğine bakış açısı sunarak haklı Türkiye ve KKTC imajı oluşturularak ideolojik bir sunum yapıldığı söylenebilir.

Haber 2’de Rum Savunma Bakanı Atina’da temaslarda bulunurken Türk gemilerinin Baf açıklarında dolaştığı haber metninde Türkiye’nin kendisine güvenen ve donanma olarak hazır olduğu sunulmaya çalışılmıştır.

Haber 3’te GKRY’nin doğal gaz arama çalışmaları için başlattığı ihale toplantısını gündeme getirirken ‘Türkiye’nin uyarılarına rağmen’ ifadesi ile Türkiye’nin bu konuda tavrının sert olduğunu da altını çizerek ideolojik bir söylem biçiminde sunulduğu söylenebilir.

Haber 4’te GKRY tarafının Türkiye’yi birebir uyarmada gücü olmadığı, bu nedenle uluslararası büyük kuruluş olan BM’den destek istediği vurgulanmış ve güçlü Türkiye imajı sunulmuştur.

Haber 5’te Kıta Sahanlığı Anlaşması’nın imzalanması haberi yapılırken, Erdoğan’ın Obama ile görüşmesi ve açıklamasındaki Rumlara yönelik askeri müdahale olmayacağı bilgisini ön plana çıkararak sunum yapılmıştır.

Haberlerin Bağlamı

Kıbrıs gazetesinde verilen haberlerin ve kullanılan fotoğrafların belirli bir ideoloji ekseninde inşa edildiğini söylemek mümkündür.

Özellikle haber 3’te GKRY’nin arama çalışmaları için başlattığı ihale toplantısı gündeme getirilirken ‘Türkiye’nin uyarılarına rağmen’ ifadesi ile Türkiye’nin tavrı hatırlatılmıştır.

Yine aynı şekilde haber 4’te GKRY Başkanı Hristofyas ile BM Genel Sekreteri görüşmesi haberinde, Hristofas’ın Türkiye’yi şikâyet etmesine dikkat çekilmiş ve hazırlanan metinle Türkiye’nin gücüne dikkat çekilerek ideolojik bir duruş sergilendiği görülmektedir.

Haber Kaynakları

Yukarıdaki analizler, haber söyleminin okunmasının anlaşılmasında, türün muhabirin ima ettiği ideolojiyi güçlü bir şekilde ortaya koyduğu göstermektedir. Haber söylemini okurken, okuyucular söylemin içeriğini ve söylemin dönüşümünü eleştirel bir şekilde anlayabilir, yazarın yazma niyetine ve ideolojisine dikkat edebilirler. Söylem ve güç yakından ilişkilidir. Uluslararası ilişkilerin mevcut değişiminde, haberi yorumlamak için haber ideolojisini kavramak son derece önemlidir. Bu bağlamda *Kıbrıs* gazetesinin ana haber kaynaklarına bakıldığında yazarların, muhabirlerin, ulusal ve uluslararası haber ajanslarının payı olduğu görülmektedir. Haberlerde kaynak olarak uluslararası kurum ve kuruluşların açıklamalarına, siyaset sahnesindeki parti liderlerinin yaptığı açıklamaların önemli bir yer tuttuğu tespit edilmiştir.

Kıbrıs gazetesinde fazlaca yer bulan isimlerin başında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan gelmektedir. Buna ek olarak Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı’nın yaptığı açıklamalara da fazlaca yer verildiği saptanmıştır.

Kıbrıs gazetesi Doğu Akdeniz’de doğal gaz arama çalışmaları ile ilgili gelişmeleri aktarmış ve bunları kendi ideolojik çizgisinde tutarak sürekli Türkiye’yi ön planda tutan ve öven haber metnine dönüştürmüştür.

Tablo 2

Yenidüzen Gazetesi Haberleri

No	Başlık	Haber Girişi	Fotoğraf	Tarih
1	Sondaj başladı	Kıbrıs (Rum) yönetimi, ada açıklarında doğalgaz arama faaliyetleri için sondaj çalışmalarını başlattığını açıkladı.	Platforma personel taşıyan helikopterin fotoğrafı paylaşıldı	20 Eylül 2011
2	Türkiye açıklıyor, Eroğlu imzalıyor	KKTC ile Türkiye arasında Kıta Sahaneliği Anlaşması dün New York’ta imzalandı	Recep Tayyip Erdoğan ile Derviş Eroğlu’nun ayakta bir fotoğrafını paylaştı	22 Eylül 2011

3	İşte o anlaşma	<i>Yenidüzen</i> Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan Akdeniz’de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması hakkındaki anlaşmayı okuruyula paylaşıyor	Söz konusu anlaşmanın giriş paragrafından bir bölüme, anlaşmaya imza atan KKTC Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu ile T.C. Cumhurbaşkanı (dönemin başbakanı) Recep Tayyip Erdoğan’ın imzalarının görseline ve anlaşmanın ekinde yer verilen orijinal haritaya ait fotoğraflar paylaşıldı.	24 Eylül 2011
4	‘Arızalı’ arama	Piri Reis ‘petrol için’ yola çıktı ama...	Fotoğraf paylaşılmadı	25 Eylül 2011
5	Nereye?	Akdeniz’de petrol ve doğalgaz aramaları için İzmir’den yola çıkan ve önceki gün öğle saatlerinde Doğu Akdeniz’e ulaşan sismik araştırma gemisi Piri Reis, Baf ve Limasol açıklarına geldi... Ancak geminin rotasına bakıldığında 12. Parsel’e doğru ilerlediği görülüyor. Piri Reis’in bulunduğu bölge Erdoğan ve Eroğlu’nun imza koyduğu anlaşmada yer alan haritada gösterilen bölge değil. Söz konusu anlaşmada Kuzey Kıbrıs’ın kuzeyinde bir bölgede arama yapılacağı belirtilmiş, bu bölge de harita ile gösterilmişti. Piri Reis’in neden Kıbrıs’ın güneyine indiği bilinmiyor.	T.C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın işaret parmağını kaldırdığı, Piri Reis gemisinin en son görüldüğü yerin haritasına ve kıta sahanlığı anlaşmasının ekinde yer alan harita fotoğrafı paylaşıldı	28 Eylül 2011

Makro Açıdan Başlıklar, Haber Girişleri ve Haber Fotoğraflarına İlişkin Analizler

Başlıklar

Yenidüzen gazetesi başlıkları makro açıdan incelendiğinde dil ve ideoloji arasındaki ilişkiyi insanların kolayca algılayamadığı ve ayrıca güç tabakasının kendi çıkarlarını ve mevcut toplumsal yapıları korumak için insanların ideolojisini etkilemek amacıyla dili nasıl kullandığını ortaya koyan özel bir kelime dağarcığı ve dil sesi kullanımı seçilmediği görülmektedir. Ayrıca *Yenidüzen* gazetesinin haber başlıkları incelendiğinde genel ifadeler kullanıldığı ve başlıkların kısa ifadeler olduğu göze çarpmaktadır.

Başlık 1: “Sondaj Başladı”, haber başlığına bakıldığında kimin, nerede ve ne zaman sondaja başladığı anlaşılmamaktadır. Haberin ayrıntılarına ulaşmak için haber metnine bakılması gerekmektedir.

Başlık 2: “Türkiye açıklıyor, Eroğlu imzalıyor”, haber başlığında anlaşmaların sadece Türkiye’nin söylemine göre –sanki – sorgusuz olarak imzalandığı algısı oluşturularak ideolojik bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir. Ayrıca ‘Cumhurbaşkanı’ yerine, ‘Eroğlu’ imzalıyor denilmesi de ayrıca dikkat çekicidir.

Başlık 3: “İşte o anlaşma” haber başlığında eksiltme yapıldığı görülmektedir. Haber başlığında yer alan ‘işte’ kelimesi haber içeriğini herkes tarafından uzun süredir merak edilen ve beklenen bir belgeymiş gibi gösterilmesi üzerinden merak uyandırıcı bir söylem yapıldığı görülmektedir.

Başlık 4: “Arızalı Arama” bu başlıkta Türkiye’nin hidrokarbon arama – sondaj gemisi olan Piri Reis’in arama çalışmaları için yola çıktığı ancak geminin arızalı olduğuna vurgu yapılmış. Bu durumun Türkiye’nin prestiji açısından olumsuz bir imaj yaratabileceği düşünüldüğünde açacağı üzerinden ideolojik bir üretim yapıldığı görülmektedir.

Başlık 5: “Nereye”, haber başlığında eksiltme yapıldığı görülmektedir. Bu başlıkta Türkiye’nin hidrokarbon arama gemisi olan Piri Reis’in adanın kuzeyinde bir bölgede arama yapacağı belirtilmiş ancak geminin adanın güneyine inmesinin nedenini sorgular tarzda bir soru ifadesi kullanılmıştır. Haber başlığı dikkatli bir şekilde incelendiğinde olayın sorgulanması gereken bir durummuş gibi gösterilmesi üzerinden ideolojik bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir.

Haber Girişleri

Başlığa uygun olarak yapılan haber girişleri var olan olayı özetlemektedir. *Yenidüzen* gazetesinin Doğu Akdeniz sondaj çalışmaları ile ilgili olarak hazırlamış olduğu haberlerde konunun içeriğine dair bilgilere yer verildiği görülmektedir. Ayrıca *Yenidüzen* gazetesinde haber girişlerinde dikkati çeken husus GKRY faaliyetlerinin normal olduğuna ilişkin oluşturulan algıdır. Öte yandan GKRY ve KKTC isimlerini kullanırken zaman zaman olağan isimler yerine Kıbrıs Rum Yönetimi veya Kuzey Kıbrıs olarak ele alındığı tespit edilmiştir.

Haber 1: “Kıbrıs (Rum) yönetimi, ada açıklarında doğalgaz arama faaliyetleri için sondaj çalışmalarını başlattığını açıkladı.” Haber giriş metninde GKRY yerine ‘Kıbrıs Rum Yönetimi’ ve özellikle ‘Rum’ ibaresinin parantez içinde verilmesi dikkat çekmektedir. Gazetenin burada iki toplumlu birleşik Kıbrıs görüşüne vurgu yaptığı söylenebilir.

Haber 2: “KKTC ile Türkiye arasında Kıta Sahanlığı Anlaşması dün New York’ta imzalandı” haber giriş metninde sadece bilgi paylaşılarak, herhangi ideolojik bir söylem yapılmadığı tespit edilmiştir.

Haber 3: “*Yenidüzen* Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan Akdeniz’de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması hakkındaki anlaşmayı okuruyla paylaşıyor.” Haber metninde gazetenin okurları için sanki ‘gizlenen’ bir belgeyi ortaya çıkardığı gibi bir izlenim oluşturulmuştur.

Haber 4: “Piri Reis ‘petrol için’ yola çıktı ama...” başlıklı haberde Türkiye’nin bölgeye sondaj gemisi gönderdiğine dikkat çekilmiş ancak “ama” bağlacıyla devam eden haber girişinde geminin arızalandığına ilişkin iddialara yer verilmiş ve Türkiye ile ilgili olumsuz bir imaj oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca GKRY’nin çalışmalarında ‘sondaj çalışması’ ifadesi kullanırken burada ‘petrol için’ ifadesi kullanılarak ideolojik bir söylem yapıldığı gözlemlenmektedir.

Haber 5: “Akdeniz’de petrol ve doğalgaz aramaları için İzmir’den yola çıkan ve önceki gün öğle saatlerinde Doğu Akdeniz’e ulaşan sismik araştırma gemisi Piri Reis, Baf ve Limasol açıklarına geldi... Ancak geminin rotasına bakıldığında 12. Parsel’e doğru ilerlediği görülüyor. Piri Reis’in bulunduğu bölge Erdoğan ve Eroğlu’nun imza koyduğu anlaşmada yer alan haritada gösterilen bölge değil... Piri Reis’in neden Kıbrıs’ın güneyine

indiği bilinmiyor.” Haber metninde haberin başlığında merak uyandırıcı soruya detaylı bir açıklama paylaşılmış. Burada anlatılmak istenilen Piri Reis gemisinin hakkı olmadığı bir bölgede olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca başka eski bir haberde paylaşılan anlaşılmaya da gönderme yaparak Türkiye’nin anlaşma dışına çıktığını öne sürerek ideolojik bir söylem yapıldığı anlaşılmaktadır.

Haber Fotoğrafları

Yenidüzen gazetesinde yer alan haberlere ilişkin paylaşılan görsellerin haber metinleriyle uygunluk gösterdiği görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın geçtiği haberlerde ise özellikle ‘işaret parmağını kaldırdığı’ fotoğraflar kullanarak Erdoğan’ın sert tavrına dikkat çekildiği ve Erdoğan hakkında ideolojik bir imaj çizildiği söylenebilir. Çalışma kapsamındaki *Yenidüzen* gazetesi haberlerinin sadece birinde (dördüncü haber) fotoğraf kullanılmamıştır. 1 ve 2 numaralı haberlerde haberin içeriğine dair fotoğraflar paylaşılmıştır.

3 numaralı haberde, haberin içeriğinde yer alan anlaşmanın giriş bölümü ve KKTC Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu ile Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın fotoğrafları aktarılmıştır. Öte yandan dikkat çekici bir fotoğraf ise anlaşma metninde yer alan Cumhurbaşkanı ve Başbakanların imzalarının görseli de paylaşılmıştır. Burada imzaların üzerinde yer alan ‘...devleti adına...’ ibarenin ön plana çıkarılarak aslında anlaşmanın herkes tarafından kabul gören bir durum olmadığının altını çizmek olduğu söylenebilir.

5 numaralı haberde haberin bağılığı ve içeriği ile olarak Piri Reis gemisinin en son görüldüğü yerin haritasına ve kıta sahanlığı anlaşmasının ekinde yer alan harita fotoğrafı paylaşıldı. İlgili haber ile çok ilgisi olmamasına rağmen manşette T.C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın işaret parmağını kaldırdığı fotoğrafa da yer verildi.

Makro Açıdan Ana Olaylar, Olayların Sunuluş Biçimleri, Bağlantıları ve Haber Kaynakları

Ana Olaylar ve Olayların Sunuluş Biçimleri

Haberde ana olay, Doğu Akdeniz’deki doğal gaz arama/sondaj çalışmaları kapsamında yürütülen girişimler ve buna bağlı paralel siyasi gelişmelerdir.

Ana olay haber girişlerinde verilmiştir. Haberlerde ele konular; Türkiye’nin sondaj arama çalışmaları, GKRY’nin arama çalışmaları, arama yapılan platformlardaki durumlar, arama personellerinde yaşanan gelişmelerdir. Öte yandan arama çalışmalarında kullanılan gemi ve benzeri araçlar hakkındaki gelişmeler, GKRY’nin uluslararası alanda yaptığı iş birlikleri; anlaşma ve görüşmeler, Türkiye’nin GKRY’nin politikalarına yönelik verdiği siyasi mesajlar, Türkiye ile KKTC arasında yürütülen plan, proje ve anlaşmalardır. Haber değerini taşıyan husus ana başlıkta verilmiş ve haber metninde de ayrıntılandırılmış; Türkiye ve KKTC tarafından gerçekleştirilen doğal gaz arama çalışmaları ve politikaları eleştirel bir şekilde ele alınmıştır. Haberler KKTC hükûmetinin Türkiye karşısında pasif kaldığına vurgu yapmış ve bu durum eleştirel bir şekilde ifade edilmiştir. Haberlerde Türkiye hükûmetine muhalif kuruluş olan Radikal gazetesinin açıklamalarına yer verilmiştir.

3 numaralı haberde KKTC ile Türkiye arasında imza altına alınan “Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması”nı gündeme getirme biçimini, hükûmetin şeffaf olmadığı; belgeyi gizlemeye çalıştığı şeklinde okuyucuya aktarılmıştır. 4 numaralı haberde ise doğal gaz arama çalışmaları yürüten Piri Reis gemisindeki arıza sebebiyle Türkiye’nin yaptığı çalışmaların yetersizliğine dikkat çekilmiştir. Haber Türkiye hükûmetine muhalif kurumun haberi üzerinden hazırlanmıştır.

5 numaralı haber girişinde olayın esasına yer verilmiştir. Haberin veriliş biçimi ve haber girişi bir bütün olarak değerlendirildiğinde herhangi bir karşıtlık söz konusu değildir. Haberde Türkiye’ye ait sondaj gemisinin anlaşmada belirtilen parsel dışında görüldüğü ve ondan sonra sinyal alınamadı belirtilmektedir. Aynı zamanda Türkiye’nin anlaşmada yer alan harita dışında arama yaptığı belirtilerek Türkiye’nin eleştirildiği görülmektedir. Haberlerde genel olarak Türkiye’nin girişimleri ve KKTC hükûmetinin arama çalışmalarındaki rolünün pasifliği üzerinden ideolojik söylem yapıldığı görülmektedir.

Haberlerin Bağlamı

Yenidüzen gazetesi haberlerinin konusu itibarıyla bağlamına bakıldığında politik yönünün kuvvetli olduğu görülmektedir. Haber başlıklarında net politik söylemler olmasa da haber metinlerine bakıldığında politik vurgulamaların ön plana çıktığı görülmektedir.

1 numaralı haberde de GKRY yerine Kıbrıs Rum Yönetimi ve özellikle ‘Rum’ ibaresinin parantez içinde verilmesi gazetenin politik ve sosyal artalana başvurarak iki toplumlu birleşik Kıbrıs görüşüne vurgu yaptığı söylenebilir.

3 numaralı haberde Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması hakkındaki anlaşmayı okuruya paylaşıyor şeklindeki haber metninde gazetenin okurları için sanki ‘gizlenen’ bir belgeyi ortaya çıkardığı gibi bir izlenim oluşturulmuştur. Böylece hükûmetin toplumda güvenilirliğini kaybettiği izleniminin oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir.

4 numaralı haberde Türkiye’de hükûmete muhalif gazetenin haberini kullanarak, Türkiye’nin sondaj gemisi Piri Reis’in arızalandığı iddiasına dikkat çekerek olumsuz bir bakış açısı oluşturulmuştur. Türkiye’nin ise bu süreci sağlıklı bir şekilde yürütemediğine vurgu yapılmıştır.

5 numaralı haberde Piri Reis gemisinin hakkı olmadığı bir bölgede olduğunu vurgulayıp eski bir haberde paylaşılan anlaşmaya da gönderme yaparak Türkiye’nin anlaşma dışına çıktığını öne sürülmektedir. Ayrıca anlaşmayı ele alırken özellikle ‘Erdoğan ve Eroğlu’nun imza koyduğu anlaşma’ şeklinde ele alması ile haber söyleminin Türkiye ve iktidar aleyhine yapıldığı görülmektedir.

Haber Kaynakları

Yenidüzen gazetesinin ana haber kaynaklarına bakıldığında yazarların, muhabirlerin, ulusal ve uluslararası haber ajanslarının payı olduğu görülmektedir. Haberlerde kaynak olarak uluslararası kurum ve kuruluşların açıklamalarına, siyaset sahnesindeki parti liderlerinin yaptığı açıklamaların önemli bir yer tuttuğu tespit edilmiştir.

Yukarıda kullanılan başlıklarda KKTC’nin Doğu Akdeniz enerji krizi konusundaki tutumu ve hakları genellikle dışarıda bırakılmaktadır. Başlıklarda daha çok Türkiye Cumhuriyeti’nin konu ile ilgili açıklamalarına öncelik verilmiş olup, mesele sadece Türkiye – GKRY arasında yaşanan bir kriz gibi verilmektedir. KKTC ile ilgili söylemlerde Türkiye Cumhuriyeti açıklamaları paralelinde verilmiş olup, burada da Türkiye – KKTC arasında dış politika konusunda iş birliği ve uzlaşma olduğu algısı yaratılmak istenmiştir.

Sonuç

Görüldüğü üzere çalışma kapsamında eleştirel söylem kuramının ne ihtiva ettiği ve Van Dijk’in ortaya koyduğu eleştirel söylem analizinin neleri kapsadığı ayrıntılı bir şekilde paylaşılmıştır. Eleştirel söylem analizi yaklaşımı 2011 yılında Doğu Akdeniz’de yaşanan krizle ilgili KKTC’de yayın yapan *Yenidüzen* ve *Kıbrıs* gazetelerinde yapılan haberlerin, haber fotoğraflarının ve haber metnlerinin okuyucuya nasıl aktarıldığı üzerinden karşılaştırmalı bir şekilde analize tabi tutulmuş ve ilgili kuram çerçevesinde yine karşılaştırmalı olarak tek tek analiz edilmiştir. Bu analizler neticesinde ortaya çıkan tespitlerden en önemlisi, bahsi geçen gazetelerin haber aktarımı yaparken kendi ideolojik yaklaşımları çerçevesinde metinleri şekillendirdiği olmuştur. Bu ideolojik yaklaşımların tespiti ise yukarıda da bahsedildiği üzere haber manşetleri, haber fotoğrafları ve haber metinleri üzerinden makro açıdan değerlendirilmiştir.

Şüphesiz içerisinde bulunduğumuz zaman diliminde bilgi aktarımı ve bilgi akışı inanılmaz bir hız kazanmıştır. Hız kazanan bu bilgi akışı beraberinde ilan edilen bilginin ne derece doğru olduğunu ya da sağlıklı olduğunu sorgulama ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda doğru olan bilginin dahi herhangi bir dezenformasyona uğrayıp uğramadığının tespiti ciddi bir metin analizini gerekli kılmaktadır. Bu noktada çalışma kapsamında verilen haberlerin, haber fotoğraflarının ve haber metnlerinin eleştirel söylem analizi yaklaşımıyla irdelenmesi haberlere ilişkin daha sağlıklı bir bakış açısı kazandırdığı görülmüştür. Zira bu çalışmada amaçlanan kitle iletişim araçlarından biri olan gazetelerin metinleri üzerine araştırma yaklaşımlarının bazı temel sorunlarını eleştirel söylem analizi kapsamında analitik bir bakış açısıyla gözden geçirmek ve bir argüman ortaya koymak olmuştur. Ayrıca bu makale eleştirel söylem analizinin multidisipliner yaklaşımının, bireysel ve toplumsal grupları güçlendirecek bir sosyal uygulama olarak dilin her türlü alanındaki gizli sosyo-politik konuların ve gündemin anlaşılmasına ve farkına varılmasına yardımcı olduğu sonucuna varmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma kitle iletişim araçlarının ötekileri marjinalize etme ve bir olayı yanlış yorumlama eğiliminde olması; kitle iletişim araçlarının sosyal bağlam üzerinde inançların, önyargıların ve tahakkümün üretilmesinde ne kadar önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Eleştirel söylem analizinin söylem çalışmaları alanında popülerlik kazanmasından

bu yana bu yaklaşımla çok sayıda çalışma yapılmış; metnin, etkileşimin ve dil ile ideoloji arasındaki ilişkinin boyutu analiz edilmiştir. Egemen ideolojiler daha az güçlü olanı ezer. Bu anlayışla, eleştirel söylem analizinin amaçlanan ideolojik temsilleri irdelediği için metinleri bozuma uğratmada güçlü bir araç olduğu açıktır. Özetlemek gerekirse bu irdeleme, eleştirel söylem analizinin varsayımlarını, hegemonyayı, gücü ve ideolojik duruşları ortaya çıkarmayı amaçlayan çeşitli davranışları incelemiştir. Sonuç olarak temsil, toplumsal açıdan söylem üretimini belirlerken, söylem ise toplumsal gücün inşasına katkıda bulunur. Bu gözden geçirme, eleştirel söylem analizi çalışmaları yürütmek isteyen yeni araştırmacılar arasında farkındalığı artırmak için eleştirel söylem analizi araştırmalarına ilişkin mevcut bilgilere katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Ahmadian, Moussa, and Elham Farahani. “A Critical Discourse Analysis of The Los Angeles Times and Tehran Times on The Representation of Iran’s Nuclear Program.” *Theory and Practice in Language Studies*, vol. 4, no. 10, 2014, ss. 2114-2122.
- Alo, Moses, and Ajowole Orimogunje, “Discourse Strategies and Ideology in Selected Radio Lead News of Osun State Broadcasting Corporation, Nigeria.” *3L: Language, Linguistics, Literature*, vol. 19, no. 2, 2013, ss. 111-123.
- Azad, Oommen, “Critical Discourse Analysis of 20: 30 News Broadcasting.” *Modern Journal of Language Teaching Methods*, vol. 3, no. 2, 2013, s. 78.
- Bilal, H. A., vd. “Critical Discourse Analysis of Political TV Talk Shows of Pakistani Media.” *International Journal of Linguistics*, vol. 4, no. 1, 2012, ss. 203-219.
- Bolte, S., and Keong, Y. C. “The Refugee Swap Deal in Malaysian Online News Reports: Ideology and Representation.” *GEMA Online of Language Studies*, vol. 14, no. 2, 2014, ss. 93-108.
- Fairclough, Norman, *Critical Discourse Analysis, The Critical Study of Language*. Longman, 1995.
- Günay, İ. E. “Van Dijk’in Eleştirel Söylem Analizi Bağlamında Azerbaycan ve Ermenistan Arasındaki Savaş İlişkinin Le Monde ve Le Figaro’da Kullanılan Haber Başlık ve Girişlerinin Analizi.” *Aksaray İletişim Dergisi*, vol. 4, no. 1. 2022, ss. 46-65.

- Jorgensen, Marianne, W. ve Louise J. Phillips. *Discourse Analysis as Theory and Method*, Sage, 2002.
- Karaduman, Sibel. “Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif.” *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, vol. 4, no. 2, 2017, ss. 31-46.
- Mahboob, Ahmar, ve Brian Paltridge. “*Critical Discourse Analysis and Critical Applied Linguistics. The Encyclopedia of Applied Linguistics*.” UK: Wiley Blackwell, 2013.
- Pasha, Talaat. *Islamists in The Headlines: Critical Discourse Analysis of The Representation of The Muslim Brotherhood in Egyptian Newspapers*. Unpublished Doctoral dissertation. University of Utah, USA, 2011.
- Poorebrahim, Fatemeh, ve Gholam Reza Zarei. “How is Islam Portrayed in Western Media? A Critical Discourse Analysis Perspective.” *International Journal of Foreign Language Teaching and Research*, no. 1, 2013, ss. 45-62.
- Şah, Umut. “Eleştirel Söylem Analizi: Temel Yaklaşımlar.” *Kültür Araştırmaları Dergisi*, no. 7, 2020, ss. 210-231.
- Ünivar, Nilgün Özdemir. *Covid-19 Pandemi Süresince Türk Devletinin Aldığı Sağlık Politikalarına Yönelik Haberlerin Eleştirel Söylem Analizi*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2023.
- Van Dijk, T. A. “Episodic Models in Discourse Processing.” *Comprehending Oral and Written Language*, eds. R. Horowitz, ve S.J. Samuels, Academic Press, 1967, ss. 161-196.
- Van Dijk, T. A. “Discourse Analysis as Ideology Analysis.” *Language and Peace*, eds. Christina Schäffne, Anita L. Wenden, Routledge, 1995, ss. 47-142.
- Van Dijk, T. A. *Ideology and Discourse: A Multidisciplinary Introduction*. Barcelona, 2000.
- Van Dijk, T. A. “18 Critical Discourse Analysis.” *Handbook of Discourse Analysis*, eds. D. Tannen, D. Schiffrin & H. Hamilton, Oxford: Blackwell, 2003, ss. 352-371.
- Van Dijk, T. A. “Critical Discourse Studies: A Sociocognitive Approach.” *Methods of Critical Discourse Analysis*, eds. Ruth Wodak & Michael Meyer, Sage, 2009, ss. 62-86.